

Helse- og omsorgsdepartementet

Oslo, 15.05.2020

Tyrilistiftelsen høringsvar NOU 2019:26 «Rusreform – fra straff til hjelp»

Tyrili er en ideell stiftelse innen spesialisthelsetjenesten som tilbyr behandling for rusmiddelavhengighet etter avtaler med det offentlige. Tyrili tilbyr langtidsdøgnbehandling til rusmiddelavhengige med problemer tilknyttet sosiale forhold, psykisk- og fysisk helse. Behandlingen har som mål å gi trening og mestring i de utfordringer som vil møte pasienten i livet etter behandling. Tyrili er i dag en av Norges største aktører innen døgnbehandling for rusmiddelavhengige, med avtaler i Helse Sør-Øst, Helse Midt-Norge og Oslo kommune. Tyrili har 240 årsverk og 190 pasientplasser fordelt på ti behandlingssenheter. Tyrili har egen avrusningsenhet og forskings- og utviklingsenhet. I tillegg jobber stiftelsen innenfor kriminalomsorgen med rusmestringstilbud til innsatte - Stifinner'n.

Innledning

Tyrilistiftelsen støtter intensjon og målsetting som ligger til grunn for utvalgets arbeid om å flytte samfunnets reaksjoner fra straff til hjelp for bruk og besittelse av rusmidler til eget forbruk. Tyrilistiftelsen støtter utvalgets flertallsforslag til endringer. Tyrilistiftelsen vil benytte anledningen til å berømme utvalget for en grundig, god og kunnskapsbasert utredning, og for en human og konsekvent tilnærming i anbefalingene som foreligger til en ny ruspolitisk reform.

Kunnskapsbasert ruspolitikk

Tyrilistiftelsen støtter en kunnskapsbasert og human ruspolitikk. Verdens helseorganisasjon (WHO) definerer rusmiddelavhengighet som en biopsykososial lidelse. Tyrilistiftelsen benytter denne definisjonen for å forstå kompleksiteten av avhengighetslidelse. Som forståelsesmodellen forklarer dette hvordan avhengighet utvikles og opprettholdes, og gir dermed en pekepinn på hvordan tiltak for målgruppen innrettes. Nevrologisk kunnskap forteller oss at hjernen endres når folk ruser seg. De biologiske sporene etter rusbruk, men også etter for eksempel traumer og omsorgssvikt, danner grunnlaget for den

biologiske forståelsen i modellen. Tilknytningsvansker, angst og depresjon kan være psykologiske faktorer som fører til bruk av rusmidler. Tilstandene kan også opptre som en følge av langvarig bruk av rusmidler. Sosiale forhold knyttet til nære relasjoner, boforhold, utdanning, arbeid og økonomi er sentrale for å forstå sårbarhet for å utvikle avhengighet. Tyrilistiftelsen mener denne forståelsen av rusavhengighet bør ligge til grunn for politikkutforming, helsevesenets tilbud og øvrig hjelpetiltak. Det vil føre til økt rusmestring, bedret helsetilstand, bedre tilfriskning og økt sosial integrering i samfunnet for den enkelte.

Reelt skifte – for menneskerettigheter

Paradigmeskiftet denne reformen representerer i samfunnets syn på mennesker med rusmiddelbruk og avhengighet har bred støtte i forskning-, fag- og brukermiljøer. Dersom intensjonene og målsettingen for reformen skal bety *reelle* endringer, er det avgjørende å ha en konsekvent tilnærming som ikke går på kompromiss med ønske om å flytte samfunnets reaksjoner fra straff til hjelp. Det er derfor avgjørende at terskelverdier for besittelse ikke settes for lavt. Tyrilistiftelsen støtter utvalgets forslag til terskelverdier. Tyrilistiftelsen støtter utvalgets flertall hvor man ikke skiller mellom rusbruk og avhengighetsdiagnoser. Et slik skille kan i verste fall frarøve mennesker med rusproblemer tilgang til rett hjelp, men det vil også undergrave reformens rusforebyggende intensjoner. *Hjelp og frivillighet* må være konsekvente og bærende prinsipper for å kunne yte rett hjelp. Tyrilistiftelsen støtter derfor utvalgets forslag om frivillighet ved manglende oppmøte til rådgivende enhet/tjeneste i kommunen. Eventuell innføring av alternative sanksjons- og straffemuligheter mener vi vil være å undergrave reformens intensjon, som muligens kan sette helse- og sosialarbeidere i en særs uheldig dobbeltrolle. Adgang til bruk av sanksjoner og tvang er allerede tilstrekkelig hjemlet i eksisterende helse-, sosial- og barnevernlovgivning. «Fra straff til hjelp» må bety et faktisk skifte. Dersom utvalgets forslag til modell og lovendringer følges, mener Tyrilistiftelsen at dette vil være den viktigste helse- og sosialpolitiske reformen i vår tid. Dette handler om menneskerettigheter.

Bruk av tvang til hjelp

Tyrilistiftelsen har lang erfaring med å drive rusbehandlingstiltak innenfor fengselssystemet (Stifinner'n) og å tilby behandling med vilkår fra kriminalomsorgen. Felles for alle som får dette tilbudet er ønske om behandling for sin rusmiddelavhengighet. De har også en ytterligere personlig belastning av domfellelse og soning for rusrelatert kriminalitet som bruk, salg og besittelse av rusmidler - ofte i en kombinasjon. Alvorlig rusmiddelbruk- og avhengighet er som oftest et symptom på underliggende problemer. Bruk av rusmidler har i

dette perspektivet en medisinsk virkning og funksjon. Vår erfaring tilser at kriminalisering av mennesker sine helsemessige og sosiale problemer generelt ikke er rett vei å gå for å hjelpe. Tyrilistiftelsen har derfor over mange år støttet en avkriminalisering av bruk- og besittelse av rusmidler til eget forbruk, samtidig som forbud mot narkotika og omsetting opprettholdes. En slik avkriminalisering vil føre til at mennesker som er i en marginal livssituasjon ikke blir ytterligere marginalisert og traumatisert ved å påføres et kriminelt rulleblad, rettslig forfølgelse og fengsling. Tyrilistiftelsen mener også at samfunnets bruk av ressurs i justissektoren ovenfor denne målgruppen vil kunne benyttes mer effektivt i både forebyggende og behandlende henseende innenfor helse- og sosialsektoren.

Tyrilistiftelsen vil avslutningsvis takke for anledning til å avgi høringssvar, og ønske lykke til med det videre arbeidet.

Med vennlig hilsen
TYRILISTIFTELSEN

Anders Dalsaune Jansen
Stiftelsesleder